

mű siker nélkül nem maradt. Fogadja Kegyed szerencsekivánatimat. Boldogabb mint én, kinek gyarló munkáját siker nem követte s nem fogja követni; s szerzője abban vagyok csupán nyugodt, hogy ilyenre soha nem is számoltam.»

E busongó, lemondásteljes nyilatkozattal záródik be a Mythologiára vonatkozó adatok sora. Többé egy szó sincs a levelekben (melyek egész a 60-as évek végeig szép számmal vannak nálam) a Mythológiáról. Ipolyit más irányú tanulmányok és buvárlatok foglalták el s a Mythologia tervezett újabb magyar, vagy német kiadásából semmi sem lett.

RÉVÉSZ KÁLMÁN.

KOCSI CSERGŐ BÁLINT ÉLETÉHEZ.

Mindenekelőtt őszinte örömet fejezem ki a felett, hogy az én, részben téves adatokat tartalmazó rövid közleményem (I. T. Közlemények I. évf. I. füzet) alkalmat adott Mokos Gyula barátomnak, hogy a K. CS. B. életére vonatkozó gazdag adatait (I. T. K. II. évf. III. f.) szintén közrebocsássa.

Legyen szabad azonban megjegyeznem, hogy ő, mindjárt közleménye elején, olyan valamit ad a számba, amit én sohasem mondtam. Szerinte ugyanis azt állítottam volna, hogy K. Cs. Bálintról a gályarabság után mindeddig semmit sem tudtunk; holott én világosan azt mondtam, hogy »K. Cs. B. Helvétiaából hazatérte után, eddigi tudomásunk szerint, jóformán elveszett szemek elől, idevonatkozó tudományos műveink és kézikönyveink csakis annyit említvén róla, hogy hazajövele után ismét Pápán volt tanár haláláig«. Igen csodálom, hogy éppen M. Gy., ki más-különbön oly kitűnően distinguál, nem vette észre a két állítás közötti lényeges különbséget.

Való igaz továbbá, hogy K. Cs. B. 1693. november 26-ki inaugurális disszertációjára volt a kezemben *egyetlen percze*, éppen mikor M. Gy. foglalkozott azzal. Én egyedül a beszéd *keltét* néztem meg és irtam fel magamnak s egyuttal megkérdeztem M. Gy.-tól, hogy van-e e beszédben valami személyes vonatkozás; mire ő azt felelte, hogy nincsen. Ez alapon irtam azt, amit irtam s amit most M. Gy. helyreigazít.

Végezetre ne sajnálja M. Gy. azt a kis fáradságot, amivel én a K. Cs. B. pázmáncsi papságára, illetőleg a Tatai János házasságára vonatkozó adatcskát lemásoltam és közöltem; mert e nélkül talán a T. D. tanártársunk idevonatkozó gazdag adatairól sem lett volna tudomásunk, nem lévén senkinek sem homlokára írva, hogy miféle jegyzeteknek vagy adatoknak van birtokában.

Bocsánat e kis megjegyzésekért, melyek életrehívásában kizárólag M. Gy. barátomé az érdem.

Most pedig én is hadd szolgáljak még pár adattal K. Cs. B. életéhez.

A dunántuli egyházkerület ugyanazon régi jegyzőkönyvében, melyből M. Gy. (a 367. lapon) közli, hogy K. Cs. B. mint lepsényi lelkész és mezőföldi prosenior a pápai gymnasium igazgatására bocsáttatik, egy későbbi, de mégis közelkoru kéz ezt írta K. Cs. B. neve mellé: »*mortuus in exilio Pályini*« = meghalt mint bujdosó, állásnélküli ember Pályiban.

Pályi nevű helység Biharmegyében három van, u. m. Hegyköz-, Hosszu- és Monostor-Pályi; ezenkívül Szatmármegyében egy: Ó-Pályi.

Hogyan került Kocsi Csergő Bálint élete végén Dunántulról Tiszántulra? Igyekezzünk e kérdésre is megfelelni.

A debreczeni főiskola anyakönyveiben — mint Bakóczi János hajduböszörményi ref. lelkész ur velem közölni szives volt — *két* Kocsi Csergő Bálint fordul elő. Az első — a mi Kocsi Csergőnk — 1665-ben subscribált (18 éves korában); a második *Kocsi Cs. Bálint* pedig *1702. január 14-én*. Ez utóbbi minden valószínűség szerint fia az előbbinek.

E második Kocsi Csergő Bálint volt 1708-tól kezdve Bottyán János kurucz generális táborigáza; ez telepedett meg Bihar- vagy Szatmármegyében, s ehhez menekült valóság-núleg, mint fiához, élete estvéjén az öreg Kocsi Csergő Bálint.

Ez újabb adatok, azt hiszem, végleg igazolják mult közleményemben kifejezett azon véleményemet, hogy a gályarab, pap és tanár Kocsi Csergő Bálint Bottyán táborigáza nem lehetett. A táborigáza egy másik Kocsi Csergő Bálint volt, minden valószínűség szerint az előbbinek fia, ki 1702-ben Debreczenben »novitius deák« lévén, 1684 körül született s így táborigársága (1708—10) legszebb fiatal korára, élete 24—26. évére esik.

RÉVÉSZ KÁLMÁN.

KRITIKAI ROVAT.

A REFORMÁCZIÓ KASSÁN.

Oklevéltárral. Irta *iff. Kemény Lajos*. Kassa, 1891. 8-r. 110 lap.

Kassa multjának emlékeit a város levéltára oly híven őrizte meg, hogy biztos kalauzul ajánlkozik története bármely részének megírásában — mondja szerző kezünk alatti művének előszavában.

Nagy igazán mondja, mert az a 42 okmány, melyet az 1504-től 1604-ig terjedő száz évből jelen munkájához csatol, majd-